

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ VE POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS ECONOMICS, SOCIOLOGY AND POLICY JOURNAL

ISSN: 1305-7979

2018, Cilt/Vol: 14, Sayı/Num: Sayı-1 / Issue-1, Page: 21-41

Editörler / Editors in Chief

Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Doç. Dr. Sema AY
Dr. Hilal YILDIRIR KESER

TARANDIĞIMIZ INDEXLER

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Doç. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Burcu KÜMBÜL GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ersoy SOYDAN - Kastamonu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan ÖZALTIN - Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

TÜRKİYE'YE YÖNELİK DIŞ GÖÇLER, SURİYELİ SİĞİNMACI GÖÇÜ VE ETKİLERİ

Doç. Dr. Mithat ARMAN KARASU
Harran Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
makarasu@harran.edu.tr

ÖZET

Gerek coğrafi konumu gerekse tarihi mirası Türkiye'yi bir göç ülkesi haline getirmektedir. Türkiye hem göç veren hem de göç alan bir ülkedir. 1960'lı yıllarda Almanya'ya işçi gönderen Türkiye'de günümüzde binlerce kaçak işçi çalışmaktadır. Türkiye göçmenler için transit bir geçiş noktasıdır. Son göç hareketi, Suriyeli sığınmacı göçüdür.

Sayıları 3 milyonu aşan Suriyeli sığınmacılar giderek kalıcı hale gelmektedir. Artan sayı ve uzayan misafirlik kimi sorunların doğmasına neden olmaktadır. Canlı bomba saldırıları, emek sömürüsü, artan işsizlik, kentle uyumsuzluk bu sorunlardan bazılarıdır. Çalışmada bu sorunlar güvenlik, ekonomi ve sosyo-kültürel etkiler olarak üç başlık halinde incelenecektir. Bu çalışmada amaç, yaşanan Suriyeli göçünün toplumsal etkilerini ortaya koymak ve bu sorunlara dair çözüm önerileri getirmektir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Göç, Sığınmacı, Mülteci, Terör

IMMIGRATION TO TURKEY FROM FOREIGN COUNTRIES, IMMIGRATION OF SYRIAN ASYLUM SEEKERS AND THEIR IMPACTS ON TURKEY

ABSTRACT

Due to its geographical location as well as its historical heritage, Turkey is becoming a country of immigrants. Turkey is both an immigrant-receiving and an immigrant-sending country. Today, thousands of illegal workers are working in Turkey, who sent workers to Germany in the 1960s. Turkey is a transit point for immigrants. The recent migration flow is the migration of Syrian asylum seekers.

More than 3 million Syrian asylum seekers are gradually becoming permanent in Turkey. The increasing number of these refugees and their extending guest status bring some issues. Suicide bomber attacks, abuse of labor, increasing unemployment rate, integration to the urban life are some of those issues. These issues will be covered in this study under three titles: Security, economic and socio-cultural effects. The objective of this study is to find out the social effects of the emigration from Syria and to put forward solutions for these issues.

Keywords: Syria, Immigration, Asylum Seeker, Refugee, Terror

GİRİŞ

Türk toplumunun kültüründe göç olgusu ayrı bir yere sahiptir. Türkler bugünkü yurtlarına Orta Asya'dan göç ederek gelmiştir. Geldikleri Anadolu toprakları ise göçlerin geçiş rotasındadır. Osmanlı Devleti kurulduktan sonra fethedilen yerlerin elde tutulması amacıyla uzun süreli bir göç ve yerleştirme politikası uygulanmış, kimi Türk aşiretleri ya da boyları Balkanlara gönderilmiştir. 19. yy. itibaren Osmanlı Devleti'nin küçülmesiyle birlikte önceleri Kırım ve Besarabya'dan başlayan ana yurda geri dönüş süreci Balkan Savaşları ve Rusya'nın Kafkasya'yı işgali sırasında hızlanmıştır. Türkiye'de yaşanan göç yalnızca dış göçle sınırlı değildir. Kentleşme sürecinin başladığı 1950'li yıllardan günümüze kadar yaklaşık 30 milyon insan köylerden büyük kentlere göç etmiştir.

Türkiye hem göç alan hem de göç veren bir ülkedir. Türkiye Avrupa'ya yakınlığı nedeniyle göçün transit ülkelerinin başında gelmektedir. 1995-2016 arası dönemde, Türkiye'ye 206 bin kişi sığınma amaçlı başvuruda bulunmuştur. Aynı dönemde, 980 bin kişi kaçak göçmen olarak yakalanmıştır (goc.gov.tr, 07.08.2017). 2013 yılında 456 bin olan Türkiye'de bulunan toplam yabancı sayısı, 2015 yılında yaklaşık 650 bin kişiye, 2016 yılında ise % 25,5'lik artışla 816 bin kişiye ulaşmıştır (goc.gov.tr, 07.08.2017). Hâlihazırda Suriyeli sığınmacılarla (3,181 bin) birlikte Türkiye'de yaşayan yabancı sayısı 3,9 milyona yaklaşmış olup, toplam nüfusun % 4,9'una tekâmül etmektedir. Üstelik bu veriler yalnızca kayıt altına alınmış olan yabancılara aittir.

Türkiye'de yaşanan tüm bu göç hareketleri hem toplumun kültürel dinamikleri hem de kentlerin gelişim sürecinde önemli etkiler doğurmuştur. Göçün neden olduğu zorunlu değişimin toplumun kimlik oluşumunda, ekonomik gelişiminde, yaşam biçiminde ve kentlerin gelişiminde etkisi inkâr edilemez. Bugün Türkiye mozaigi tüm bu göçlerin bir sonucudur.

Türkiye'nin yaşadığı en son göç dalgası ise, Suriye'de yaşanan iç savaştan kaçan ve sayıları 3 milyonu aşan Suriyeli sığınmacı göçüdür. Suriyeli sığınmacıların çok büyük bir bölümü kentlerde yaşamaktadır. Özellikle Şanlıurfa, Hatay, Kilis ve Gaziantep gibi sınır kentlerinde görünür hale gelen sığınmacılar yerleştikleri kentlerde ekonomik, sosyal ve kültürel farklı etkilere ve zorunlu bir değişime neden olmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların toplumda neden oldukları bu etkilerin araştırıldığı çalışmada öncelikle Türkiye'de bugüne kadar yaşanan dış kaynaklı göçlere yer verilecektir. İkinci bölümde, Türkiye'deki

Suriyeli sığınmacıların genel durumu ele alınacaktır. Son bölümde Suriyeli sığınmacıların kentler üzerinde yarattığı etkiler güvenlik, ekonomi, sosyo-kültürel olmak üzere üç başlık halinde incelenecektir. Çalışma sonuç bölümü ile tamamlanacaktır.

Çalışmanın amacı bir göç ülkesi olan Türkiye’de yaşanan göçlerin toplumu nasıl etkilediği konusunda, Suriyeli sığınmacılar özelinde, bir değerlendirme yapmaktır. Yapılacak olan bu değerlendirme hem yaşanabilecek bir sonraki göç sürecinde yol gösterici olacak hem de yaşanan göçlerin etkilerini anlamamıza yardımcı olacaktır. Çalışma kapsamında yalnızca Türkiye’deki dış göç hareketlerine yer verilmiştir. Türkiye’de yaşanan iç göç ve transit göç hareketleri çalışmanın kapsamı dışındadır.

1. TÜRKİYE’YE YÖNELİK DIŞ GÖÇÜN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ETKİLERİ

Göç, bireylerin zorla ya da isteyerek, yerleşmek maksadıyla, bir yerleşim biriminden diğerine hareketidir (Keleş, 1998: 63). Göç, coğrafi mekân değiştirme süreci içerisinde; sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir (Özer, 2004: 11). Göç ve göç sonrası yerleşme, göçmenin geriye kalan hayatını kuşatabilecek ve sonraki kuşakları da etkileyecek uzun soluklu ve sancılı bir süreçtir. Göç toplumsal değişimin neden olduğu kolektif bir eylemdir ve hem göç alan hem de göç veren ülkedeki bütün bir toplumu etkiler (Castles ve Miller, 2008: 29).

Göçler dış ve iç göç olarak ikiye ayrılmaktadır. İç göç, ülke içinde bir yerden bir başka yere geçişi ifade ederken; dış göçler ülke dışından gelen göçmenlerin neden olduğu nüfus hareketleridir. Türkiye’ye yönelik dış kaynaklı göçlerin tarihsel sürecine bakıldığında, süreci Osmanlı Devletine kadar götürmek mümkündür. Osmanlı Devleti, 1492 yılında İspanya’dan kaçan Yahudileri ülkesine kabul etmiştir. Bu dönemde Almanya, Fransa ve Macaristan’da yaşayan Aşkenazi Yahudileri ile Sicilya, Otranto ve Calabria’da yaşayan İtalyan Yahudileri Osmanlı Devletine sığınmıştır. Bu Yahudiler Osmanlı tüccar sınıfının gelişimde ve özellikle Selanik’in önemli bir liman ve ticaret kenti olmasında önemli bir etkiye sahiptir (Kirişçi, 1999: 118).

Rusya’da Bolşevik devriminden kaçan 200 bin civarında beyaz Rus Osmanlı Devletine sığınmıştır. Önemli bir bölümü aristokrat kökenli olan Beyaz Ruslar İstanbul’da kalıcı etkiler bırakmıştır. Giritliyan’ın yaptığı biblolar, fotoğrafçı Kanzler, balerin Zavarhin ve Beyoğlu’ndaki Rejans lokantası bunlardan akılda kalanlardır. İstanbul’un sanat dünyası ve yemek kültürü üzerinde beyaz Rusların etkisi yadsınamaz (Aslan, 1987: 3-10).

Bosna-Hersek’in Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nca ilhak edilmesi, Balkan Savaşları, Kafkaslarda yaşanan Çerkez sürgünü Osmanlı Devletine yönelik göçü artırmıştır. 1860-1922 arasında sayıları 1 milyonu aşan Kırım Tatarı İstanbul, İzmir, İzmit, Eskişehir civarlarına yerleştirilmiştir. 1859-79 yılları arasında Kırım ve Kafkasya’dan gelen Çerkez sayısı 2 milyona yaklaşmaktadır. Benzer bir biçimde, 1881-1914 arasında Kafkaslardan yine bir yarım milyon kişi daha gelmiştir. Romanya ve Bulgaristan’da ulus devletlerin kurulmasından sonra hareketlenen Balkanlar ile 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası Anadolu topraklarına gelen Rumeli göçmenlerinin sayısı tahminen 1,5 milyon kişidir (Özbay ve Yücel, 2001: 3).

Göçmenler arasında sahipsiz kalan çok sayıda çocuk için “hüccet” adlı bir sistem uygulanmıştır. Buna göre, “hüccet harcını” ödeyen kimselere sahipsiz çocuklar evlatlık olarak verilmiştir. Bu yöntemle hem çocuklar için bir yuva bulunmuş hem de üst ve üst-orta sınıflara verilen çocuklar daha kolay bir biçimde toplumun birer parçası haline gelmiştir (Özbay ve Yücel, 2001: 4). Benzer bir uygulamayla,

Trabzon'a gelen Kafkas göçmenleri arasındaki dul kadınlar İstanbul'daki uygun aileler ile evlendirilmiştir (Karakaş, 2014: 123).

Osmanlı Devleti gelen göçmenlerin üretici hale gelmesine ve toplumla bütünleşmesine özel bir önem vermiştir. Gelen göçmenlerin iş sahibi olması için mali yardımlar yapılmış; toprak, çiftlik aletleri ve hayvan dağıtılmıştır. Önceleri sadece devlet memurları ve ilmiye sınıfından gelen göçmenlerin kentlere, diğerlerinin köylere yerleştirilmeleri politikası uygulanırken, 1878'den sonra kentsel alanların etrafına her meslekten gelen göçmenin yerleşmesine izin verilmiştir (Özbay ve Yücel, 2001: 3). Yerleşik halk ile göçmenlerin aynı kültürün (Osmanlı kimliği) parçası olması uyum sürecini hızlandırmıştır. Devlet imkânlarının yetersiz kaldığı durumlarda sıklıkla başvurulmuş yardım kampanyaları karşısında halk duyarsız kalmamıştır (Karpaz, 2013: 134).

Osmanlı Devleti'nin küçülmesine paralel kaybedilen topraklarda yaşayan binlerce Türk ve Türk asıllı milletler Anadolu'ya doğru geri çekilmeye başlamıştır. 1856-1914 yılları arasında mübadele ya da zorunlu göçle Osmanlı Devletine sığınanların sayısı 6.425.000'dir. 1914 yılında Osmanlı Devleti'nde yapılan ilk nüfus sayımında ülke nüfusunun 16 milyon olduğu düşünüldüğünde göç edenlerin çokluğu dikkat çekmektedir (Şahin ve Düzgün, 2015: 169).

Karpaz, günümüz Türkiye'sinin orta sınıfının bu göçlerle oluştuğunu iddia etmektedir. Boş alan tarım alanlarının göçmenlere verilmesiyle birlikte zirai sermaye yavaş yavaş Türklere toplanmaya başlamış, üretim artmıştır. Değişen arazi hukukuyla birlikte toprağı sahiplenebilen bu yeni orta sınıf, küçük ziraat burjuvazisi, bazen devlet kadroları ile çatışarak bazen ortak çalışarak yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda önemli bir rol oynamıştır (Karpaz, 2013: 115-118).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra gelen ilk göçmenler, Lozan Antlaşması sonrası nüfus mübadelesi ile gelen Türklere'dir. 1923-1927 yılları arasında yaşanan nüfus mübadelesi sırasında Yunanistan'a 1,2 milyon Rum göç ederken, 500 bin civarında Türk de Türkiye'ye gelmiştir. Mübadele ile gelen Türklere'nin çoğunluğu köylü iken, göçen Rumların çoğunluğu tüccar ve zanaatkârlardan oluşmaktadır. Bu nedenle nüfus mübadelesi Yunan ekonomisi için fayda sağlarken, Türk ekonomisi için kimi sıkıntılar doğurmuştur (Şahin ve Düzgün, 2015: 170).

Mübadele nedeniyle giden kentli, tüccar Rum nüfusun yarattığı ekonomik boşluğun kapatılması ancak 1970'lerde mümkün olacaktır (Karpaz, 2013: 118). Benzer bir durum, Ermeni Tehciri için de geçerlidir. Çoğunluğu zanaatkâr ve tüccar olan Ermenilerin gidişi ciddi bir vasıflı işgücü açığı doğurmuştur. Osmanlı Devleti'nde batılı anlamda ilk tiyatro ve orkestrayı kuranlar, Dolmabahçe, Beylerbeyi, Çırağan saraylarını yapanlar Ermeni zanaatkârlardır. Ermeni ve Rumlar Osmanlı tebaası içinde gelir seviyesi ve eğitim düzeyi en yüksek olan milletlerdir (Ortaylı, 2012: 87; Akyol, 2015: 218, 221).

Artan göç karşısında yeni Türkiye Cumhuriyeti bir iskân kanunu çıkarmıştır. 1934 tarihli, 2510 sayılı İskân Kanunuyla Türkiye'ye dışarıdan gelenlerin yerleştirilmesi düzenlenmiştir. "Türk soyu ve kültüründen" olanlar kanun kapsamındadır. Kimlerin Türk soylu ve Türk kültürüne ait olduğuna karar verecek olan Bakanlar Kuruludur. Uygulamada daha çok Kafkasya ve Balkanlardan gelenlerin olduğu görülmektedir. 1923-1945 arası dönemde farklı ülkelerden toplam 837 bin kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1939 yılında Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen sayısı 384 bindir. 1920-1930 arası dönemde Türkiye'ye Bulgaristan'dan 200 bin, Romanya'dan 121 bin ve Yugoslavya'dan 115 bin göçmen gelmiştir. Bu dönemde 117 bin Türk ve Tatar Türkü Romanya ve Türkiye arasında imzalanan ikili antlaşma uyarınca Türkiye'ye gelmiştir (Kirişçi, 1999: 114).

Tüm bu göç hareketleri, Türkiye Cumhuriyeti tarafından, Anadolu'nun homojen bir Türk kimliğine kavuşmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Rum ve Ermeni nüfusu tehlikeli gören Cumhuriyet

bu nüfusun azalmasından çok da rahatsız değildir. Göç sayesinde artan Türk nüfusu hem Anadolu'da büyük savaşlar sonrası eksikliği hissedilen işgücü açığını kapatmış hem de Anadolu'da Türk kimliğinin pekişmesinde etkin rol oynamıştır. Zira Anadolu'da ekilebilecek tarım alanlarının yarısı boş beklemektedir. Ülkedeki erkek nüfusunda yaşanan kayıp 3 milyona yaklaşmaktadır. Bu büyük boyutlu kayıplar karşısında göçmenler daha da önemli hale gelmiştir (Karpat, 2013: 114-115).

1970'lerin sonuna doğru dış göç farklı biçimlerde devam etmiştir. İran Devrimi'nden kaçanlar, Afganistan'daki savaştan kaçan Özbek Türkleri bunlar arasındadır. 1970'lerin sonuna doğru Ortadoğu'da artan çatışmalarla birlikte Türkiye göçmenler için cazip hale gelmiştir. Bu dönemde Türkiye'ye gelen göçmenlerin % 74'ü siyasi nedenlerle gelmektedir (İçduygu ve Aksel, 2012: 17).

1980'lerde daha çok Bulgaristan'dan gelen Türkler göç etmiştir. Bulgaristan'dan Türk göçü aslında 18. yy. başlayan ve 1980'lere kadar devam eden bir süreçtir. 1950 yılında Bulgaristan'dan gelen 154 bin Bulgar Türkü ile Pomaklar (Müslüman Bulgar) 40 kentte dağıtılmıştır. 1953 yılına kadar, çiftçiler için 8.933 adet, zanaatkarlar için 4.576 adet ev inşa edilmiştir (Çolak, 2013: 120-124). En son Jivkov Döneminde baskı altında tutulan Bulgar Türklerinden 300 bini Türkiye'ye gelmiş ve büyük oranda Bursa'ya yerleşmiştir. Bu son gelenlerden 133 bini daha sonra Bulgaristan'a geri dönmüştür (Dişbudak vd., 2012: 7).

Balkanlardan gelen göçmenler yalnızca Bulgar Türkleri ile sınırlı değildir. 1992-1995 yılları arasında, Bosna Savaşı sırasında 30 bin yakın Boşnak sığınmacı Türkiye'ye gelmiş, büyük çoğunluğu akrabalarının yaşadığı Bursa'da kalmayı tercih etmiştir. Boşnakların önemli bir bölümü savaş sonrası ülkelerine geri dönmüştür.

1982 yılında Afganistan'da yaşanan savaştan kaçıp Pakistan'a sığınan 4163 adet Özbek Türkü, 2641 sayılı Kanunla, Türkiye'ye kabul edilmiştir. Benzer bir biçimde 500 Mesket Türkü, 1992 yılında 3835 sayılı Kanunla, Türkiye'de iskân edilmiştir (Kirişçi, 1999: 115). 1988 yılında Halepçe katliamından kaçan, sayıları 50 bine yaklaşan Kürtler Türkiye'ye sığınmıştır. Bu Kürtlerden 20 bini Türkiye'de kalmış, geri kalanlar ülkelere geri dönmüştür. 1. Körfez Savaşı sırasında savaştan kaçan yaklaşık 468 bin Iraklı, Türkiye'den geçiş yaparak başka ülkelere gitmiştir (Şahin ve Düzgün, 2015: 171).

1990'li yıllarda SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte, Doğu Bloku ülkelerinden çok sayıda göçmen gelmiştir. Çoğu Türkiye'ye kaçak olarak çalışmak için gelen bu göçmenlerin sayısı 1 milyona yaklaşmaktadır. Bu göç dalgasında yer alan kadın göçmenlerin önemli bir bölümü Türkiye'de fuhuş sektöründe çalışmaya zorlanmıştır (Coşkun, 2015: 108). Romanya, Bulgaristan, Ukrayna, Moldova, Belarus gibi ülkelere gelen erkek göçmenler deri ve inşaat sektöründe çalışırken, kadın göçmenler daha çok çocuk, yaşlı ve hasta bakımı gibi alanlarda istihdam edilmektedir (milliyet.com. 09.07.2016).

Aslında Türkiye'de kaçak olarak çalışanlar Doğu Bloku ülkelerinden gelenlerle sınırlı değildir. Kaçak çalışanlar arasında Ortadoğulular ile Afrikalılar da önemli bir yer işgal etmektedir. Ya yasa dışı yollarla ya da yasal yollarla Türkiye'ye gelip kaçak duruma düşen çok sayıda göçmen bulunmaktadır. Türkiye'de farklı ülkelere gelerek, kaçak işçi olarak çalışan göçmen sayısının yıllık olarak 350 bine ulaştığı tahmin edilmektedir (ntv.com.tr, 09.06.2016).

Yapılan araştırmalarda göçmenlerin önemli bir ucuz işgücü oluşturduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, Türkiye'ye gelip kaçak çalışanların yerli işçilerle aynı ücreti almadıkları, daha zor ya da tehlikeli olan işlerin yabancı işçilere verildiği görülmektedir (Esin, 2015: 136; Coşkun, 2015: 107). Iraklı sığınmacılar Fatih, Kurtuluş, Kumkapı, Tarlaş, Afgan ve Özbekler Zeytinburnu, Fatih ve Kumkapı, Afrikalılar ise Kurtuluş, Dolapdere ve Kumkapı'da kalmaktadır (Kara ve Kurtulmuş, 2015: 54).

Türkiye'ye çalışmak için gelen göçmenler olduğu gibi, Avrupa ülkelerine gitmek için Türkiye'de bekleyen çok sayıda sığınmacı da bulunmaktadır. Bu sığınmacıların amacı ya Türkiye üzerinden bir Avrupa ülkesine kaçak olarak geçmek ya da bir Avrupa ülkesinde mülteci olarak yaşamak için Türkiye'den müracaat etmektir. Özellikle istikrarsızlığın arttığı Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden Türkiye'ye gelen sığınmacı sayısında büyük artış yaşanmaktadır.

Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan bu sığınmacı sayısı 2006 yılında 5.190 iken, 2012 yılında bu sayı 14.051'e çıkmıştır. 2014 yılında bu sayı 18.645'dir. 2016 yılında Türkiye'ye sığınmacı olarak başvuran sayısı 233.648'e ulaşmıştır (goc.gov.tr, 05.06.2017). Bu cumhuriyet tarihinde bir rekordur. Sadece 10 yılda sığınmacı sayısı 40 kat artmıştır. Sığınmacıların önemli bir bölümü Afganistan, Irak, İran ve Somali'den gelmektedir. Türkiye istikrarsızlaşan dünyada giderek daha fazla göçmene ev sahipliği yapmak zorunda kalacaktır. Son olarak 2012 tarihinden itibaren Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı ise 3,2 milyona yaklaşmıştır. Sayılar göz önüne alındığında Türkiye'nin önemli bir göç ülkesi olduğu kolaylıkla anlaşılacaktır.

2. TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ SİĞINMACILARIN GENEL DURUMU

Arap Bahar'ının başlamasıyla birlikte Suriye'de rejim güçlerine karşı isyan başlamış, isyan kısa sürede etnik ve dini temelleri olan bir iç savaşa dönüşmüştür. 15 Mart 2011 tarihinde Derra'da başlayan olaylarda günümüze kadar 280 bin kişi ölmüştür. 23 milyonluk ülke nüfusunun 11 milyonu insani yardıma muhtaç hale gelmiş, 7 milyon kişi ülke içinde göçmen durumundadır. Savaşın Suriye'ye ekonomik maliyeti 150 milyar dolara yaklaşmıştır. Savaşın en önemli sonuçlarından birisi, sayıları 7 milyona yaklaşan Suriyeli mültecilerdir. Suriye'de yaşanan tüm bu olumsuzluklardan en çok etkilenen ülke ise, kuşkusuz Türkiye'dir.

Suriyeli ilk mülteci kaflesi, Türkiye'ye 29 Nisan 2011 tarihinde giriş yapmıştır. Bu tarihten sonra Türkiye, Suriyelilere karşı "açık kapı politikası" izlemiştir. Türkiye Esad rejiminin uzun süre ayakta kalamayacağını öngörmüş, politikalarını bu strateji üzerinden şekillendirmiştir. Ancak Suriye'de kısa sürede bitmesi beklenen çatışmalar hâlihazırda bir iç savaşa dönüşmüştür.

2012 yazına doğru sığınmacı sayısının artmaya devam etmesi ve özellikle Halep ve çevresinde yaşanan çatışmaların yoğunlaşması sonucu Türkiye'deki kampların kapasitesi zorlanmaya başlamıştır (Dinçer vd., 2013: 5). Bu arada Suriye'nin kuzeyindeki şiddetten kaçan Suriyeliler de resmi ve gayri resmi yolları kullanarak Türkiye'ye girmeye başlamış, özellikle Ayn-el Arab'dan (Kobani) gelen sığınmacılar ikinci bir göç dalgası oluşturmuştur. Bu ikinci dalgada gelen sayısı 200 bine yakındır. Türkiye, sınır boyunca kötüleşen durum üzerine hem resmî hem de gayri resmi geçişler üzerinde kontrolünü artırmıştır.

Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacı sayısı 2012 yılında yalnızca 14 bin iken, 2014 yılında bu sayı 1,5 milyona ulaşmıştır. 2015 yılında sığınmacı sayısı 2,5 milyon, 2016 yılında 2,7 milyondur. 26.09.2017 itibarıyla, Türkiye'deki toplam Suriyeli sığınmacı sayısı 3.181.537'dir. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin 231 bin kadarı, 10 kentte kurulan 26 barınma merkezinde yaşamaktadır. Geri kalan 2,950 bin sığınmacı ise, Türkiye'nin farklı kentlerine dağılmış durumdadır (goc.gov.tr, 26.09.2017).

Suriyelilerin en fazla bulunduğu kent İstanbul'dur. Bu kentte tahminen 507 bin Suriyeli yaşamaktadır. İstanbul'u 443 bin kişiyle Şanlıurfa, 410 bin kişiyle Hatay, 340 bin kişiyle Gaziantep takip etmektedir. Kilis'te 127 bin Suriyeli sığınmacı kalmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyeliler yalnızca İstanbul ve güney sınırimızdaki kentlerle sınırlı değildir. Adana'da 166 bin, Mersin'de 162 bin, İzmir'de

ve Bursa'da 120 bine yakın Suriyeli bulunmaktadır. Suriyelilerin en az olduğu il 43 Suriyeli ile Bayburt'tur. 250 bin Suriyeli çocuk Türkiye'de dünyaya gelmiştir (goc.gov.tr, 26.09.2017).

Suriyeli sığınmacılar beklenenin üzerinde bir demografik hareketliliğe sahiptir. 2014 yılında Suriyelilerin en fazla bulunduğu kentler sırasıyla Şanlıurfa, Gaziantep ve Hatay iken; 2015 yılında bu sıralama değişmiş Şanlıurfa, Hatay ve İstanbul olmuştur. 2015 ve 2016 yıllarında en fazla Suriyelinin bulunduğu kent Şanlıurfa iken, 2017 yılında İstanbul bu unvanı almıştır. 2015 yılında sınır kentleri olan Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay, Kilis ve Mardin'de kalan sığınmacı sayısı toplam sığınmacı sayısının % 53'ü iken, bu oran 2017 yılında % 45'e düşmüştür. Suriyeliler başta İstanbul, Adana, İzmir, Mersin, Bursa olmak üzere büyük kentlerde daha fazla görünür hale gelmektedirler. Yeni ve daha iyi bir hayat beklentisi sığınmacıları Türkiye içinde göçe yöneltmektedir.

10 kentte kurulan 26 barınma merkezinde toplam 254 bin Suriyeli sığınmacı kalmaktadır. Türkiye, kamplardaki sığınmacıların koruma ve insani yardım sağlama noktasında övgüye değer bir iş çıkardığına dair bir fikir birliği bulunmaktadır (Kirişçi, 2014: 10). Türkiye kamp kurmak ve bu kampları yönetmek konusunda başarılı olmuştur. Kamplar, özellikle sığınmacılara sunulan hizmetler ve konaklama tesislerinin kalitesi bağlamında kayda değer övgüler almaktadır. Türkiye'deki kamplar, gözle görünür biçimde, Suriyeli sığınmacıların yaşadığı diğer ülkelerdeki (Ürdün, Lübnan, Irak) kamplardan çok daha iyi durumdadır (ORSAM, 2014: 12). Barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların % 88,1'i genel olarak yürütülen kamu hizmetlerinden memnundur (AFAD, 2013: 56).

Önceleri Suriyeli sığınmacılar konusuna geçici bir durum olarak bakan Türkiye, Suriye'deki çatışmaların bir iç savaşa dönüşmesi sonrasında, sığınmacıların kalıcı olduklarını kabul ederek, yeni politikalar oluşturmaya başlamıştır. Bu çerçevede, Türkiye'de bulunan tüm Suriyeliler biyometrik kayıta alınmaya başlamıştır.

"Misafir" olarak nitelenen Suriyeliler için uluslararası alanda kabul görececek bir hukuki zemin arayışı başlamıştır. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ni imzalayan Türkiye, Sözleşmeye bir de şerh düşmüştür. Buna göre, Türkiye yalnızca Avrupa kıtasından gelen kişileri mülteci olarak kabul etmektedir. Bu nedenle, Suriyeli sığınmacılar mülteci olarak kabul edilmemektedir. Diğer taraftan, Suriyelileri misafir olarak kabul etmenin mümkün olmadığı da zamanla anlaşılınca Türkiye 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununu çıkarmıştır (R.G. Sayı: 28615, Tarih: 04.04.2013).

Bu Kanun uyarınca Suriyeli sığınmacılar mülteci kabul edilmemekte, ancak "geçici koruma altındaki kişiler" olarak tanımlanmaktadır. 6458 sayılı Kanunun uygulamada daha sağlıklı yürütülmesi amacıyla Geçici Koruma Yönetmeliğini çıkarılmıştır (R.G. Sayı: 29153, Tarih: 22.10.2014). Yönetmelikte geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların barınma, ikametgâh, eğitim, sağlık ve çalışma hakları konusunda düzenlemeler yer almaktadır.

Türkiye'de yaşayan ve eğitim hizmetlerinden mahrum kalan Suriyeli çocuklar için okullara elektronik sistem üzerinden kayıt olmasını sağlayan Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi (YÖBİS) kurulmuştur. Bu sayede, barınma merkezleri dışında, ikamet izinleri olan okul çağındaki Suriyeli çocuklar devlet okullarına kayıt yaptırabilmektedir.

İşgücüne katılım konusunda Suriyelilere çalışma izni verilmesi gündeme gelmiştir. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelikle bu konuda hukuki bir çerçeve çizilmiştir (R.G. 15.01.2016, Sayı: 29594). Buna göre, geçici koruma altında olan kişiler geçici korumaya alındıktan 6 ay sonra çalışma izni için başvuru yapabilecektir. Bir işyerinde çalışan yabancı sayısı Türk çalışanların % 10'unda fazla olmayacaktır. Çalışma izni yabancıların ikametgâh olarak belirttiği kentle

sınırlıdır. Valilik uygun görürse kentte yabancı çalışanlar için kota uygulanabilmektedir. Ayrıca çalıştırılan yabancılara ödenecek ücret asgari ücretten az olamaz. Mevsimlik ve tarım işçileri çalışma izininden muaf tutulmuştur.

Kampların dışında yaşayan Suriyeliler, AFAD'ın 18.01.2013 tarih ve 2013/1 sayılı genelgesine göre, sağlık merkezlerine gidebilirler ve burada sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilirler. Önleyici veya temel sağlık hizmetini kapsayan tıbbi tedavi masrafları AFAD tarafından karşılanmaktadır. AFAD, 09.10.2015 tarihinde çıkardığı ek bir genelgeyle Türkiye'nin 81 kentinde Suriye uyrukluların sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması yönünde talimat vermiştir.

AFAD, 2012-2016 arası dönemde, sağlık giderleri olarak 2.227 milyar, barınma merkezleri için 2,562 milyar, yemek, bakım ve onarım masrafları olarak 2,202 milyar TL harcama yapmıştır. AFAD'ın bu dönemde sığınmacılar için harcadığı toplam miktar 6,991 milyar TL'dir. Barınma merkezlerinde kalan Suriyelilere her ay 100 TL nakit para yardımında bulunmaktadır. Barınma merkezlerinde 250 bin civarında sığınmacı olduğu düşünüldüğünde, her ay yalnızca nakit olarak ödenen miktar 25 milyon TL'dir.

Tüm bu olumlu adımlara karşın, Suriyeli sığınmacılar için hayat hala zordur. Kayıt altına alınma, barınma, savaş ve şiddet ortamının neden olduğu travma, dil bilmeme, eğitim, hak ve hizmetler hakkında bilgi eksikliği Suriyelilerin başlıca sorunları arasındadır (Karaca ve Doğan, 2014: 34). Dil bilmedikleri için insanlarla anlaşamayan Suriyeliler buldukları evden dışarı çıkmaktan korkmakta, kendilerini toplumdan dışlamaktadır. Bu ortamda Suriyeli sığınmacılarda derin bir güvensizlik hali hâkimdir (İSİP, 2015: 26).

Savaştan kaçarak, istem dışı ve hiçbir hazırlık olmaksızın başka bir ülke topraklarında sığınmacı olmak kolay atlantılabilir bir travma değildir. AFAD araştırmasına göre, Türkiye'ye gelen Suriyelilerin % 30'u hâlihazırda devam eden iç savaşta bir yakınını kaybetmiştir. Çoğu Suriyeli sığınmacı ciddi psikolojik sorunlar yaşamakta, bir şekilde şahit olduğu şiddetin izlerini taşımaktadır (AFAD, 2013: 32).

Suriyeli sığınmacıların bir bölümü park veya duraklarda kalırken, % 25'i yıkık binalarda ya da kimsenin kalmadığı riskli binalarda yaşamını sürdürmektedir (Dinçer vd., 2013). Şanlıurfa'da Suriyeli sığınmacıların kaldıkları evlerin % 50,1'inde hijyen malzemesi, % 77'sinde ise yemek pişirmek için yeterli miktarda tencere, tava gibi mutfak aleti bulunmamaktadır (Sanduvac, 2013: 17). Suriyeliler kirayı paylaşmak amacıyla küçük, dar ve sağlıklı olmayan evlerde birkaç aile birlikte kalmaktadır (Esen, 2016: 10; Karasu, 2016: 1000).

Suriyeliler önemli bir bölümü işsizdir. İşli olanlar ise, kayıt dışı ekonominin insafına terk edilmiştir. Uzun mesai süreleri, ağır çalışma koşulları, düşük ücretler, yabancı olduğu ve dil bilmediği için yasa ve hukuktan yararlanamamak Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatında yaşadıkları başlıca sorunlardır (Sabit Fikir, 2014: 22).

Suriyeli çocuklar sağlıklı ruhsal gelişim için gerekli olan ne koşullara ne de aile ortamına sahip değildir. Bir çocuğun sağlıklı ve üretken bir yetişkin olmasındaki en önemli dönem olan çocukluk evresi Suriyeli çocuklar için yaşanmamış sayılabilir (Özer, 2015: 17). Ancak kampta yaşayan çocuklarda okullaşma oranı % 92 iken, kamp dışında yaşayan çocuklarda bu oran % 26'dır ve çok düşüktür (Coşkun ve Emin, 2016: 15-17).

Suriyelilerin kentlerde Türk toplumuyla birlikte yaşamaya başlaması kentlerde kimi sorunlar doğurmaktadır. Önceleri misafir olarak görülen ve toplumda İslam kardeşliği, ensar-muhacir anlayışı ve Türk misafirperverliği ile ağırlanan, adlarına yardım kampanyaları düzenlenen Suriyeliler, uzun misafirliğin de etkisiyle, giderek gözden düşmektedirler. Suriyelilerin neden olduğu işgücü rekabeti, ücretlerde

yaşanan düşüşler, kültürel ve sosyal uyumsuzluk, toplumsal ön yargılar, artan terör eylemleri ve nefret suçları Suriyelilere yönelik bakış açısında önemli kırılmalara neden olmaktadır. Toplumda uyum sorunu belirgin hale gelmektedir.

3. SURIYELİ SIĞINMACI GÖÇÜ VE TÜRKİYE'DEKİ ETKİLERİ

Türkiye, Suriye'deki iç savaştan en fazla etkilenen ülkedir. Rusya ile yaşanan uçak krizi, Suriye'nin kuzeyinde PYD'nin güçlenmesi, IŞİD'in roket saldırıları, Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu, Suriyeli çocukların eğitimi, sığınmacı göçünün Türk kentlerinde neden olduğu gerilimler, uluslararası krize dönüşen göçmenlerin geleceği gibi sayısız sorun çözüm beklemektedir. Suriye'ye istikrar gelmeden Türkiye'nin tam anlamıyla istikrar bulması zor görünmektedir.

Türkiye Suriyeli sığınmacılar karşısında tümüyle hazırlıksız yakalanmıştır. 6 yıl gibi kısa bir sürede, sayıları 3 milyonu aşan Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'nin kapasitesinin çok üzerindedir. Türkiye'de doğan Suriyeli çocuk sayısı 250 bine ulaşmıştır. 6. yılına giren iç savaşın ne zaman biteceği belirsizliğini korumaktadır. Astana'da başlatılan barış görüşmelerine rağmen Suriye'de saldırılar hiç durmamıştır. Suriye'deki savaş daha uzun zaman sürecek gibi görünmektedir. Savaş bitse bile, Suriye ekonomisinin savaş sonrasında toparlanması en az 30 yılı bulacaktır (Sandıklı ve Çakmak, 2014: 55).

Giderek daha yerleşik hale gelen Suriyeli sığınmacılar konusunda Türkiye uzun vadeli bir uyum süreci başlatmak durumundadır. Bu anlamda özellikle kentlerde yerleşik hale gelen Suriyeli sığınmacıların neden oldukları etkileri araştırmak yerinde olacaktır. Çalışmada bu etkiler güvenlik, ekonomi ve sosyo-kültürel etkiler olarak üç başlık halinde ele alınmıştır.

3.1. Güvenlik Bakımından Etkiler

Suriye'deki iç savaşın Türkiye'nin güvenliği bakımından farklı etkileri olmaktadır. Bunları üç başlıkta toplamak mümkündür. İlki, ulusal güvenlik bakımından ortaya çıkan risklerdir. Terör eylemlerinde artış, Suriye'deki otorite boşluğunun terör örgütlerince kullanılması, canlı bomba ve intihar saldırıları, artan sınır geçişleri sonucunda ivme kazanan sınır kaçakçılığı, çevre ülkelerle doğan uluslararası gerginlikler (sınır ihlalleri, uçak düşürme, kapanan gümrük kapıları vb.) bu ilk risk grubuna giren eylemlerdir (Yavuz, 2015).

Özellikle PKK'nın devamı olan PYD ile İslami radikal örgüt IŞİD Türkiye'nin güvenliği bakımından büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Bu örgütlerce 6 Ocak 2015 ile 17 Aralık 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilen 21 terör eyleminde 468 kişi (22 yabancı) hayatını kaybetmiş, 1.894 (54 yabancı) kişide yaralanmıştır. 20 Temmuz 2015 tarihinde Suruç'ta, 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara Garı'nda ve 13 Mart 2016 tarihinde Ankara Kızılay Meydanı'nda gerçekleşen saldırılar toplum içinde büyük infial yaratmıştır. 20 Ağustos 2016 tarihinde IŞİD tarafından bir düğün sırasında yapılan saldırıda 57 kişi ölmüştür. Benzer bir biçimde, İstanbul 10 Aralık 2016 tarihinde, Beşiktaş'ta maç çıkışında PKK bağlı olduğu iddia edilen TAK tarafından düzenlenen saldırıda 48, 17 Aralık 2016 tarihinde Kayseri'de düzenlenen saldırıda ise 15 kişi hayatını kaybetmiştir. Son olarak bir IŞİD militanınca 1 Ocak 2017 tarihinde Reina gece kulübüne düzenlenen saldırıda 39 kişi (27 yabancı) ölmüştür.

Bu terör olayları sonrasında, Türkiye'nin yıllık turizm gelirindeki düşüş % 45 civarındadır. Kimi ülkeler İstanbul ve Ankara'yı seyahat edilmesi riskli kentler listesine dâhil etmiştir (bbc.co.uk., 03.06.2016). Yaşanan bombalı saldırılar kent yaşamını sekteye uğratmakta, toplumda korkunun yayılmasına neden

olmaktadır. Yalnızca İstanbul'da düzenlenen bombalı saldırıların ekonomiye maliyeti yaklaşık 2 milyar dolardır (milliyet.com.tr, 02.07.2016).

Yaşanan terör olayları Suriyelilere yönelik bakış açısının sertleşmesine, toplum içinde ötekileştirilmelerine neden olmaktadır. Özellikle sosyal medyada Suriyelilere yönelik kullanılan dil giderek daha da ayrıştırıcı hale gelmektedir (Karataş, 2015/ Yazıcı, 2016).

IŞİD tarafından Kilis'e yönelik füze saldırıları güvenlik riskinin bir başka boyutudur. Sınır bölgesinde yer alan Kilis'e IŞİD tarafından atılan roketler nedeniyle kentteki yaşam durma noktasına gelmiştir. Saldırıların yoğunlaştığı dönemlerde kentte eğitime ara verilmiş, işyerlerinin % 70'i kapatılmış, halkın % 30'u kenti terk etmiştir (milliyet.com.tr., 26.04.2016). 23.04.2016 tarihinde yapılan roket saldırısında 5'i Suriyeli, 15 kişi hayatını kaybetmiştir (milliyet.com.tr., 24.04.2016). Roket saldırıları artan güvenlik önlemleri ile IŞİD'in bölgede gerilemesiyle birlikte azalmaya başlamıştır.

Suriyeli sığınmacıların neden olduğu güvenlik sorunlarının ikincisi, kentlerdeki asayiş suçlarındaki artıştır. Suriyeli sığınmacıların gelişiyile birlikte kentlerde suç oranlarında artış yaşandığı iddia edilmektedir. Yapılan araştırmalarda hırsızlık, fuhuş, gasp ve kamu malına zarar verme suçlarını Suriyelilerin yaygın olarak işledikleri yönünde toplumda güçlü bir kanaat oluştuğu görülmektedir (Koyuncu, 2014; Erdoğan, 2014). Şanlıurfa'da yapılan bir araştırmada, Urfalılarının % 56,3'ü Suriyeli sığınmacıların gelişiyile birlikte kentte suç oranlarının arttığına inanmaktadır (Karasu, 2016: 1013). Kilis'te yapılan benzer bir araştırmaya göre, Kilisliilerin % 77,5'i artan suç oranlarından sığınmacıları sorumlu tutmaktadır (Memiş, 2015: 109).

Toplumda oluşan bu kesin kanaate karşın, Suriyeli sığınmacılar konusunda az da olsa yayınlanan veriler aynı görüşü doğrulamamaktadır. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin, adli olaylara karışma ve suç oranı 2011-2014 arası dönemde on binde otuz üç olmuştur. Suriyelilerin karıştığı olayların % 61'i belgede sahtecilik, % 21'ini adam yaralama, % 12'si hırsızlık, % 2,4'ü cinsel olaylar ve % 0,6'sı adam öldürmedir. Bu rakamlar Suriyelilerin toplam nüfus ortalamalarının çok altında bir oranla suça karıştıklarını göstermektedir. Suriyelilerin Türkiye'deki toplam nüfusa oranı %2,5 civarındayken, işlenen suçlar içerisinde Suriyelilerin oranı binde 33 olarak açıklanmıştır (Ağır ve Sezik, 2015: 117). En son Başbakan tarafından yapılan açıklamada Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin ülkede işlenen tüm suçların yalnızca % 1,32'sini işlediği açıklanmıştır (milliyet.com., 05.07.2017).

Diğer taraftan asıl önemli olan, Suriyelilerin ne kadar suç işlediğinden daha ziyade Suriyeli sığınmacıların suç işlemek için oluşturdukları potansiyeldir. Çoğu Türkçe bilmeyen, eğitimsiz, mali gücü olmayan ve işsiz Suriyeli sığınmacılar suç örgütleri için ideal birer elemandır. Özellikle Türkiye'de okula gitmeyen Suriyeli gençler "kayıp bir nesil" olarak suç batağına sürüklenmektedir. Zaten şiddet içinde büyüyen bu insanların şiddet eğilimi göstermesi ya da suça karışması şaşırtıcı olmayacaktır. Suriyeli kadınlar fuhuş tuzağına düşmektedir. Hiçbir eğitimi olmayan, çocuklarına bakmak zorunda kalan ve eşini savaşta yitirmiş ya da kaybetmiş olan kadın sığınmacılar ya kayıt dışı olarak zor şartlarda çalışmaya ya da fuhuş yapmaya mecbur bırakılmaktadır (Coşkun, 2015: 105-108).

Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılardan % 55'i on sekiz yaşın altındadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne göre geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin 912.741'i okul çağında bulunmaktadır. Ancak Suriyelilerde okullaşma oranı yalnızca % 26'dır (Coşkun ve Emin, 2016). Okula gidemeyen bu çocukların suça tanışması ya da terör örgütlerince istismar edilmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Bu durum kentler açısından büyük bir güvenlik riskidir. Ülkemizde suça karışan çocukların genel profiline baktığında; yeterli eğitim alamamış, sokakta yaşayan, çok çocuklu ve işsiz ailelerin çocukları oldukları

görülmektedir (Erkan ve Erdoğan, 2006; Tütüçüler ve Karagöz, 2008). Yazık ki Suriyeli çocuklar bu profile giderek daha çok uymaktadır.

Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan son güvenlik risk alanı sağlık sorunlarının neden olduğu risklerdir. Suriyeli sığınmacıların gelişle birlikte kızamık, difteri, çocuk felci gibi hastalıklarda artış ve hastalıkların yayılma riski bulunmaktadır. Türkiye’de 2011 yılında yalnızca 11 kızamık vakası görülürken, bu sayı sığınmacı göçüyle birlikte artmış, 1000’i geçmiştir (Atasoy ve Demir, 2015: 463). Mersin’de yapılan bir araştırmaya göre, Suriyeli sığınmacıların hijyen koşullarının ve beslenmelerinin yetersiz olması, su ve besinle bulaşan ishal, dizanteri ve hepatit gibi hastalıkların yayılmasına neden olmaktadır (Karaca ve Doğan, 2014: 39). Gaziantep’te kökü kurutulan çocuk felci, şark çıbanı gibi hastalıklar sığınmacıların gelişle birlikte tekrar ortaya çıkmıştır (Yavuz, 2015: 7).

3.2. Ekonomik Bakımından Etkiler

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de toplumsal olarak neden oldukları en derin etki ekonomik olmaktadır. Farklı biçimlerde ortaya çıkan bu etkiler, aslında toplumdaki diğer dinamikleri de etkilemektedir. Örneğin sığınmacıların neden olduğu işçi ücretlerinde yaşanan düşüş etnik ve dini kimi gerginliklerin temelini oluşturmaktadır. Kendi işinin elinden alındığını düşünen bir kimse Suriyeli sığınmacılara karşı daha sert tepki vermektedir.

Suriyeli sığınmacıların ekonomik bakımından doğurdıkları etkilerin ilki, özellikle sığınmacıların ağırlıklı yaşadığı kentlerde neden oldukları maliyet artışlarıdır. Bu mali artışların başında artan kira ve ev fiyatları gelmektedir. Suriyeliler geldikten sonra Mersin’de kiralar % 20-30 oranında artmıştır. Bu durum hem Suriyeliler hem de Mersinliler için hayat pahalılığı anlamına gelmektedir (Karaca ve Doğan, 2014: 63).

Kilislilerin % 93,5’i ev kiralarının, % 80,7’si ise dükkan kiralarının Suriyeli sığınmacılardan dolayı arttığını düşünmektedir (Paksoy vd., 2015: 162). Urfalıların % 67,6’si artan kiralardan şikâyet etmektedir. Suriyelilerin gelişle birlikte, Şanlıurfa’da son 5 yılda kira fiyatları % 20-40 civarında artmıştır (Karasu, 2016: 1012). Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları Gaziantep, Maraş ve Kilis’te artan ev ve kira fiyatları enflasyon oranının ülke genelinden daha yüksek çıkmasına neden olmuştur (ORSAM, 2015: 18). Suriyelilerle birlikte kira denetiminde kayıt dışılık artmıştır. Suriyeliler kiralarını bankaya yatırmadığı için bu kira gelirlerinde vergi kaybı oluşmaktadır.

Diğer taraftan, Suriyeli sığınmacılar daha yüksek kira bedeli ödemek zorunda kalmaktadır. Üstelik yüksek kira ödenen evlerin durumu içler acısıdır. İstanbul Eminönü ve Bayramtepe’de yapılan bir araştırmada, sığınmacıların kaldığı evlerin hem sağlık hem de güvenlik açısından yaşamaya uygun olmadığı görülmüştür (İSİP, 2015: 21). Lavabosu ve banyosu olmayan evlerde, çoğu zaman tek odada onlarca kişi kalmakta, rutubet ve soğuk yaşam koşullarını zorlaştırmaktadır (Mazlum-Der, 2014: 24-26). Güneydoğu Anadolu genelinde yapılan bir araştırmada, Suriyeli sığınmacıların kaldıkları evlerin % 23,8’inin tuvaleti, % 29’ünün banyosu yoktur (KAMER, 2013: 13-15).

Suriyeliler neden olduğu bir diğer önemli ekonomik sorun işçi ücretlerindeki düşüş ve iş imkânlarının azaldığı iddiasıdır. Suriyeli sığınmacılara karşı en büyük tepki bu konuda yöneltilmektedir. Çoğunluğu eğitilmiş olmayan, alt gelir grubuna mensup Suriyeliler bulduğu her işi, her şartta ve verilecek her ücretten yapmaya razıdır. Bu durum hem alt gelir grubunda gündelik ücretlerin düşmesine neden olmakta hem de artan işgücü nedeniyle iş bulmak zorlaşmaktadır.

Kilis'te işsizliğin Suriyelilerden dolayı arttığını düşünenlerin oranı % 86'dır. Kilis'te ankete katılanların yalnızca % 6,5'i Suriyelilerin işsizlik üzerinde etkisi olmadığını düşünmektedir (Memiş, 2015: 110). Şanlıurfa'da yapılan bir araştırmada, Suriyeli sığınmacıların özellikle boyacı, oto tamircisi, parkeci, terzi, fırıncı gibi zanaat dalları ile inşaat işçiliği, hamallık, gündelikçilik gibi alt gelir grubuna yönelik örgütsüz iş kolları üzerinde büyük baskı yarattığı görülmüştür (Karasu, 2016: 1012).

Mardin'de Suriyeli sığınmacıların çalıştığı sektörler arasında ilk sırada inşaat sektörü gelmektedir. Erkeklerin % 48'i inşaat sektöründe çalışmaktadır. Mardin'de Suriyeli kadınlar için öne çıkan işler ise, ev hizmetleri, temizlik işleri ve bebek bakımı gibi hizmet sektöründe bulunan kayıt dışı istihdam alanlarıdır. Bu alanlarda sığınmacıların çalışması Mardin'de halk içinde rahatsızlık yaratmaktadır (Özkarlı, 2015: 184).

162 bin sığınmacının yaşadığı Mersin daha önce zorunlu göç almış bir kenttir. Bu nedenle kentte tarım ve tarıma dayalı sanayiler ile inşaat sektörlerinde geçici ve güvencesi olmadan çalışanların oranı yüksektir. Suriyeliler işte bu sektörlerde işgücü bakımından birer rakip haline gelmektedir. % 12 işsizlik oranı ile kendi işsizlik sorununu çözememiş, sürekli iç göç alan Mersin bir de Suriyeli göçü ile yüzleşmek zorunda kalmıştır. Yüksek işsizlik oranı etnik çatışmaya açık bir yapı doğurmaktadır (Karaca ve Doğan, 2014: 35-36).

Hatay'da Suriyeli sığınmacılar daha çok tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çapalama, ekim, mevsimlik işçilik, ürün toplama gibi farklı iş kollarında sığınmacılar istihdam edilmektedir. Bu işlerde daha önce Güneydoğu'dan gelen işçiler çalışmaktaydı. Bu durum hem rekabeti artırmakta hem de ücretleri düşürmektedir (Erdoğan, 2014: 17). İzmir Foça'da yaşayan Suriyeli sığınmacıları daha çok ayakkabı, tekstil, inşaat ve deri sektöründe çalıştıkları görülmektedir. Daha önce battaniye, kap-kacak veren komşularının artan Suriyeliler sığınmacılar karşısında tepki duymaya başladıkları ve artık daha mesafeli yaklaştıkları görülmektedir (Esin, 2015: 136).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de çalışma hayatına girmesiyle başlayan "Suriyeliler işimizi elimizden alıyor" söyleminin aslında doğru değildir. İnsanları işinden eden sığınmacılar değil; bilakis sığınmacıları daha düşük ücretle çalıştıran işverenlerdir. Suriyelilerin yaptığı şey, yerel halkın iş fırsatlarını elinden almak değil, tersine vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarındaki açığı kapatmak olmuştur (Man, 2015: 431). Ayakkabı, deri işleme, tekstil vb. bazı sektörlerde mevcut olan işgücü açığı sığınmacılar sayesinde kapatılmaktadır (Koyuncu, 2016: 111).

Sosyal devlet anlayışının tasfiye edildiği ve işgücü maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla emek piyasasının esnekleştirildiği bu dönemde göçmenler, sığınmacılar aranan işçilerdir. İşverenler için göçmen emeğini cazip kılan yalnızca yerli emekten ucuza çalışmaları değil, aynı zamanda, ekonomik genişleme dönemlerinde kolayca işe alınacak, kriz dönemlerinde ise kolayca işten çıkarılacak uysal ve esnek bir iş gücü olmalarıdır (Ulukan, 2013: 36).

Suriyeli sığınmacılar ciddi bir biçimde "emek sömürüsü" ile karşı karşıyadır. Ücret ödememe, az ücret verme, zorla çalıştırma, fazla mesai, vaat edilen iş dışında başka bir işte çalıştırma Suriyeli sığınmacıların maruz aldığı emek sömürüsünün farklı biçimleridir. Konya'da yapılan bir araştırmada, ayakkabı sektöründe çalışan Suriyeli sığınmacıların daha az ücret aldığı belirtilmiştir (Koyuncu, 2014:100). Emek sömürüsünün en uç örneği İstanbul'da yaşanmıştır. İstanbul Beykoz'da fırında çalışan bir Suriyeli sığınmacı, fırının sahibi tarafından 9 metrelik bir zincirle işyerine bağlanıp, zorla çalıştırılmaktadır (Canefe, 2015: 22).

Bu anlamda, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliğin çıkarılmış olması yerinde bir karardır. Yönetmelik en azından emek sömürüsü konusunda hukuki bir çerçeveye

çizmektedir. Yönetmelik uyarınca bir yabancının asgari ücretten daha az bir ücretle çalıştırılması ve çalışmaya zorlanması hukuken mümkün değildir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesi kimi fırsatlar da yaratmaktadır. Aslında köklü bir ticaret geleneğine sahip olan Suriye'de, özellikle Halep'ten gelen sığınmacılar Türkiye'de kimi yatırımlarda bulunmaktadır. Kendilerine yeni bir hayat kurmak zorunda olan sığınmacılar bakkal dükkânından kuyumcuya, sağlık merkezinden ihracat yapan şirketlere kadar onlarca farklı biçimde varlık göstermektedir. Suriye'deki iç savaş nedeniyle pek çok Suriyeli işadamlarının Türkiye'ye sermaye taşıdığı ve bunun da ciddi bir dış sermaye girişi sağladığına dair iddialar vardır (Erdoğan, 2014: 17).

Mersin'de açılan Suriyelilere ait firma sayısı 300'e yaklaşmıştır. 1500-2000 arası işletme Suriyeliler tarafından işletilmektedir. Gaziantep'te ticaret ve sanayi ile uğraşan sadece Suriyelilerin kurdukları 471 adet şirket bulunmaktadır (Karaca ve Doğan, 2014: 40). Suriyeli sığınmacılar başta perakende gıda sektörü olmak üzere, kahvehane, berber, lokanta ve kuyumculuk gibi küçük zanaat alanlarında yoğunlaştığı gözlenmektedir (Lordoğlu ve Aslan, 2015: 253). 2017 yılı itibarıyla Türkiye'de Suriyelilerin kurduğu işletme sayısı 15 bin, şirket sayısı ise 5.647'dir (sanayi.gov.tr, 13.04.2017).

Suriye iç savaşıyla birlikte Hatay-Suriye sınırında illegal ticaret artmıştır. Özellikle muhaliflerin Suriye'deki savaşı sürdürmek için gerekli olan gıda ve tıbbi ürünler başta olmak üzere temel ihtiyaçlarının yarattığı ekonomik değer Hatay ekonomisinde bir canlanmaya neden olmuştur. Suriye'deki savaş sonucunda Hatay'a gelen sermaye miktarı yaklaşık 2-2,5 milyar dolardır. Suriyeli iş adamlarının bağlantıları sayesinde, daha önce Hatay'dan ihracat yapılmayan Lübnan ve İsrail'e şimdi ihracat yapılmaktadır (Reçber ve Ayhan, 2013: 328-335).

Suriyelilerin gelişyle birlikte önceleri Kırıkhan'ın ticareti canlanmıştır. Ancak Suriyelilerin birikimini harcamaları sonrasında sıkıntılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Suriyeliler ya Suriye'den kaçak ve ucuza mal getirip satmakta ya da veresiye alış-veriş yapmaktadır. Her iki durumdan da Kırıkhan esnafı zarar görmektedir (Atasoy ve Demir, 2015: 467). Maraş'a yerleşen zanaatkâr Suriyelilerin % 53,8'i Suriye'deki işini Türkiye'de sürdürmektedir (Şimşek, 2016: 169)

Suriye'deki iç savaşla birlikte gerek Suriye içinde kalan kimseler gerekse Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara yönelik sivil toplum kuruluşları ile yardım örgütleri önemli miktarda ihtiyaç maddesi satın almaktadır. Özellikle Suriye sınırında yer alan ve sığınmacıların çoğunluğunun kaldığı Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Kilis ve Mardin kentlerinde bu alımlar önemli bir nakit para girişine neden olmakta, bölge ekonomisinin canlanmasını sağlamaktadır.

Diğer taraftan, Suriye iç savaşı genel olarak Türk ekonomisi özel olarak sınır kentlerinin ekonomisinde bir azalmaya neden olmuştur. Türkiye'nin Suriye'ye ihracatı durma noktasına gelmiştir. Türkiye'nin büyük umut bağladığı Ortadoğu pazarı şimdilik kaos içindedir. Türkiye ve Suriye arasında 2008 yılında yapılan ortak ticaret toplantısında 2015 yılında toplam iş hacminin 15 milyar dolara çıkarılması planlanmıştır (milliyet.com., 02.09.2015). Hâlihazırda bu rakamın gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir.

3.3. Sosyo-Kültürel Bakımından Etkiler

Göç sadece göç edilen kentleri etkileyen bir yer değiştirme hareketi ya da basit bir mekân değişikliği değildir. Göç tüm bunların ötesinde bir toplumsal değişim, toplumun çeşitli etnik, sosyal, kültürel ve dini grupları arasında tanışma, çarpışma ve kopuşu ifade eden sosyolojik bir kavramdır. Göç bu anlamda önemli bir değişkendir. Göçte insanlar yeni çevrelerinde sosyo-kültürel değişimlere neden oldukları gibi, kendileri de değişmektedir.

Göçle birlikte göç edenler kendi kültürünü beraberinde getirmekte, aynı zamanda, geldiği yerin kültürel ve sosyal alışkanlıkları, davranış kalıpları ve değer yargılarından etkilenmektedir. Göçmenler ile yerleşikler arasında çoğu zaman uyum (integration) sorunu yaşanmaktadır. Göçmenlerle barışık kimi kentlerde farklı kültürlerin oluşturduğu mozaik kentin kimliğini belirlerken, kimi kentlerde dışlama ve ötekileştirme yaygınlaşmaktadır.

Kısa bir sürede, çok sayıda Suriyeli sığınmacının Türkiye'ye gelmiş olması ve bu gelenlerin önemli bir bölümünün kontrolsüz bir biçimde kentlere yayılması kimi toplumsal gerginliklere ve kentlerde bir uyum sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların toplam sayısı 3,2 milyon civarındadır. Bunların yalnızca 231 bini barınma merkezlerindedir. Geri kalan 2,950 bin sığınmacı ise, Türkiye'nin farklı kentlerine dağılmış durumdadır. Gaziantep'in toplam kent nüfusunun % 17'si, Şanlıurfa'nın % 23'ü, Hatay'ın % 26'sı, Kilis'in % 97'si sığınmacılardan oluşmaktadır. 130 bin yerli nüfusa sahip Kilis'te 127 bin sığınmacı yaşamaktadır. İstanbul'daki Suriyeli sığınmacı sayısı 500 bini geçmiştir (goc.gov.tr., 26.09.2017). Suriyeli sığınmacılar giderek Türkiye'nin her kentinde görünür hale gelmektedir.

Suriyeli sığınmacıların varlığı iş imkânlarının azalmasına, devlet yardımlarının Suriyelilere yönelmesine neden olmaktadır. Suriyeli sığınmacılar nedeniyle, özellikle eğitim ve sağlık hizmetleri üzerindeki yük fazlasıyla artmıştır. Tüm bu etkenler Suriyeli sığınmacıların farklı davranış biçimleri ve kimi taşkınlıkları ile birleşince toplumsal gerginlikler artmaktadır. Her ne kadar Müslüman kimliği ortak bir kültürel zemin oluştursa da, Suriye ile Türkiye arasındaki davranış farklılıkları, değer yargıları ve farklı dünya görüşleri, sığınmacıların yaşadığı kentlerde sosyal ve kültürel sorunlar yaratmaktadır.

Bir araştırmaya göre, ülke genelinde Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalmasının çeşitli sorunlar doğuracağına inananların oranı % 76,5'dir (Demir, 2015: 7). Hatay'da Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında ideolojik, mezhepsel ve ekonomik sorunlar artmaktadır. Bu sorunlar Hatay'da toplumsal gruplar arasında güvensizlik ve gerginliklerin yaşanmasına neden olmaktadır (Reçber ve Ayhan, 2013: 326).

Kırıkhanlıların % 64,4'ü Suriyelilerin toplumsal olaylara neden olduğunu düşünmektedir. Kırıkhanlıların % 34,5'i gece sokağa çıkamamakta, % 31,7'si gündüz dışarıda çocukları oyun oynarken endişe etmektedir. Kentin aşırı kalabalıklaşması, araç trafiğinin artışı, park alanlarının işgali, çöplerin sokağa atılması, gürültü ve görüntü kirliliği Kırıkhan sakinlerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik şikâyetlerinden bazılarıdır (Atasoy ve Demir, 2015, 469). Benzer şikâyetler Konya için de geçerlidir. Konyalıların % 71,2'si kentte sığınmacıların sayısının artmasından endişe etmektedir (Koyuncu, 2014: 127).

Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesinde halk sığınmacılara karşı olumsuz bir tutum izlemektedir. Akçakale'ye gelen ve 9 çocuklu olan bir Suriyeli sığınmacı Akçakale'de halkın bakış tarzından çok rahatsız olduklarını adeta kendilerini "düşman" gibi gördüklerini ifade etmiştir (Boyras, 2015: 51). Şanlıurfa kent merkezinde yapılan bir başka araştırmada elde edilen sonuçlar Akçakale'de yaşananları doğrular niteliktedir. Yapılan ankete katılan Urfalıların % 40,4'ü Suriyeli sığınmacıların kentin ahlak yapısını bozduğundan şikâyet etmektedir. Gürültü, çöplerin gelişi güzel dışarı atılması, çocuk kavgaları, evde perde örtmeme gibi küçük sürtüşmeler ucu ucuna eklendiğinde toplumda büyük bir öfke yaratmaktadır. Urfalıların % 41,9'ü Suriyelilerin derhal kentten ayrılmasını istemektedir (Karasu, 2016: 1013).

Suriyeliler kentlerde daha görünür hale geldikçe, devletin Suriyelilere hak etmedikleri bir yardım yaptığı, bu nedenle hem ülke ekonomisinin zayıfladığı hem de kendi içinde yardıma muhtaç insanların dışarıdan gelenler için terk edildiği düşüncesi yaygınlaşmaktadır. Yabancılar olarak Suriyelilere

karşı geliştirilen negatif algılar onlara yönelik kolektif bir hareket ve direnç geliştirilmesi gerektiği düşüncesini beraberinde getirmektedir (Ünal, 2014: 82).

Kentlerde yaşayan Suriyeli nüfusun kent nüfusuna oranı ile yerel halkın Suriyeli sığınmacıları tehdit olarak görme ve güvensizlik hissi arasında doğru orantılı bir ilişki görülmektedir. Yani, Suriyeli nüfus oranı yükseldikçe, tehdit algısı artmaktadır (Tunç, 2015: 45). Özellikle sınırda yer alan ve sığınmacıların çoğunluğunun yaşadığı Şanlıurfa, Gaziantep, Mardin, Kilis ve Hatay kentlerinde acilen önlemler alınması gerekmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye tarih boyunca sayısız dış kaynaklı göçe ev sahipliği yapmış bir ülke olmasına rağmen Suriyeli sığınmacı göçünü başarılı bir biçimde yönetememiştir. 400 bin civarında kalacağı sanılan sığınmacı sayısı 3 milyonu aşmış durumdadır. Üstelik Suriye'deki iç savaş daha bitmiş değildir. Sığınmacı sayısının artışıyla birlikte, Türkiye'de yaşanan sorunlar da ağırlaşmaktadır. Tüm sorunların temelinde Suriyeli sığınmacılar konusunda net olarak çizilmiş bir yol haritasının olmayışı ve Suriyeli sığınmacıların kentlere rastgele ve kontrolsüz bir biçimde dağılmış olması yatmaktadır.

Türkiye sığınmacı göçüyle birlikte, güvenlik bakımından büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Terör örgütleri için ideal bir alan sağlayan Suriye'de istikrar sağlanmadan Türkiye'de istikrar sağlanması zordur. Artan canlı bomba saldırıları hem toplum içinde büyük korku ve endişe yaratmakta hem de Türkiye'nin "güvenli bir ülke" imajına zarar vermektedir.

Suriye'deki iç savaşın Türkiye bakımından doğurduğu en büyük güvenlik sorunu etnik ve dini temelli bir çatışma ihtimalidir. Diyarbakır'da yaşanan 6-7 Eylül 2014 olayları, Reyhanlı ve Gaziantep saldırıları çok dikkatli olunması gerektiğini bize göstermiştir. Güvenlik sorunlarını aşmak amacıyla Türkiye bir an önce Suriyeli sığınmacıları daha detaylı belgelemeli, ikametgâh mecburiyeti ve seyahat kısıtlamaları getirmelidir. Sığınmacı görüntüsünde ülkeye sızan PYD, IŞİD üyeleri genel kitleden ayıklanmalıdır.

Suriyeli sığınmacıların üretici hale getirilmesi hayati bir öneme sahiptir. Bir sığınmacının toplumla uyumlu hale gelmesinde ilk adım bir iş sahibi olmasıdır. Bu amaçla dil ve meslek kursları açılmalıdır. Mevcut açılmış kurslar çeşitlendirilmelidir. Sığınmacıların ilgi alanları ve mesleki becerileri belirlenmeli, mesleki eğitim bu eğilimler doğrultusunda şekillendirilmelidir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de açtıkları şirketler desteklenmelidir. Suriyeli zanaatkar ve esnafın Türk ekonomisi ile bütünleşmesine özel bir önem verilmelidir. Suriyeli sığınmacıların üretici bireyler haline getirilmesi hem toplumla uyum sürecini hızlandıracak hem de toplumda yer edinen "Suriyeli sığınmacılar sırtını devlete yasladı" söyleminin sona ermesini sağlayacaktır.

Suriyeli sığınmacılara yönelik emek sömürsünün mutlaka önüne geçilmelidir. Ücret vermeme, eksik ödeme, uzun çalışma saatleri, söylenen iş dışında iş yaptırılması, zorla çalıştırma, işyerinde dayak, hakaret ve dışlama sıklıkla yaşanmaktadır. Bu tür olumsuzlukların durdurulması gerekmektedir.

Farklı bir kültürden gelen Suriyeli sığınmacıların kentlerde görünür hale gelmeleri kentle uyum sorununu doğurmaktadır. Suriyeli sığınmacılarla sağlıklı bir birliktelik kentlerdeki uyum sürecinden geçmektedir. Uyum konusunda yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Toplumlar arası kaynaşma ancak yerelde mümkündür.

Diğer taraftan, Suriyeli sığınmacılara Türkiye'deki mevcut kanun ve kurallara uymak zorunda oldukları, açtıkları işyerlerinde Türklerle aynı kurallara tabi oldukları, geldikleri toplumun gelenek ve

inançlarına saygı göstermeleri gerektiği, uyum içinde yaşamının onlar için de bir mecburiyet olduğu anlatılmalıdır.

Yaşanan sıkıntılar karşısında Türkiye kimi adımlar atmaktadır. Çıkarılan 6458 sayılı Kanunla, yaşanan sığınmacı göçü hukuki bir zemine oturtulmuştur. Aynı kanunla kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye'nin göçü organize etmesi bakımından önemlidir. Suriyeli sığınmacıların çalışma yaşamını düzenleyen Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik olumlu bir diğer gelişmedir.

Ancak yapılması gereken daha çok şey bulunmaktadır. Öncelikle Türkiye, Suriyeli sığınmacıların toplumla uyumu konusunda bir master planı hazırlamalıdır. Sığınmacılar konusunda bir üst akıl oluşturmak amacıyla kamu kurumları, akademisyenler ve konu ile ilgili sivil toplum kuruluşları birlikte çalışmalıdır. Yerel düzeyde karşılıklı iletişim kanalları açılmalıdır. Suriyeli çocukların okula devamlılığı mutlaka sağlanmalıdır. Mevcut gençlik merkezlerinde Suriyeli gençler için ayrı birimler oluşturulmalıdır.

Sığınmacı sorunu yalnızca yardım dağıtmak değildir. Bu insanlar yeni bir yaşam inşa etmektedir. Sığınmacı sorununun güvenlik, barınma, sağlık, eğitim, kültürel uyum gibi farklı boyutları bulunmaktadır. Bu anlamda Suriyeli sığınmacı sorunu hem Türkiyeliler hem de Suriyeliler için sabır isteyen, karmaşık ve zorlu bir süreçtir.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saba Araştırması Sonuçları*. Ankara: AFAD Yayını.
- Ağır, O., Sezik, M. (2015). Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları. *Birey ve Toplum*, 5(9), 95-123.
- Akyol, T. (2015). *1914-1915*. İstanbul: DK Yayınları.
- Aslan, S. (1987). Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Rusya'nın Durumu ve İstanbul'a Yapılan Beyaz Rus Göçü. *Tarih ve Toplum*, 39, 1-32.
- Atasoy, A., Demir, H. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Kırıkhan'a (Hatay) Etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (38), 457-470.
- Boyras, Z. (2015). Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler. *ZfWT*, 7 (2), 35-58.
- Buzkıran, D., Kutbay, H. (2013). Arap Baharının Türkiye'ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 147-162.
- Canefe, N. (2015). Mülteciden Sığınmacıya, Başvurucudan Göçmen İşçiye: Suriye'den Arafa Giden Yol. *Birikim*, 311, 17-27.
- Castles, S., Miller, M. J. (2015). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, E. (2015). Kayıt Dışı Çalışma ve Fuhuş Kısacasında Göçmen Kadınlar. *DİSKAR*, 4, 104-116.
- Coşkun, İ., Emin M. (2016). *Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitimde Yol Haritası: Fırsatlar ve Zorluklar*. İstanbul: SETA Yayınları.
- Çolak, F. (2013). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951). *Tarih Okulu*, 14, 113-145.
- Demir, O. Ö. (2015). *Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler*. Ankara: Global Politika ve Strateji Yayını.
- Dinçer, O. B., Federici, V. ve Ferris, E. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Ankara: Brooking Enstitüsü ve USAK Yayını.
- Dişbudak, C., Akgün, G. ve Balmumcu, Ö. (2012). Göçmenlerin Türkiye'de "Yaşamaya Devam Etme Kararlarının" Sosyo-Ekonomik Belirleyenleri: 1989 Bulgaristan Göçmenleri Örneği. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*. 4 (2), 1-10.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Erkan, R., Erdoğan, Y. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Aile ve Toplum*, 8 (3), 79-89.
- Esin, S. (2015). Kaçmanın İmkânsız Hali: Suriyeli Mülteciler. *DİSKAR*, 4, 134-140.
- İçduygu, A., Aksel, D. (2012). *Türkiye'de Düzensiz Göç*. Uluslararası Göç Örgütü Yayını.
- İstanbul Sığınmacı İzleme Platformu (2015). *Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği*. İstanbul.
- KAMER. (2013). *Suriyeli Mülteciler: Dışarıda Kalanlar İhtiyaç Analizi Anketi*. İstanbul: KAMER (Kadın Merkezi Vakfı) Yayını.
- Kara, M. A., Kurtulmuş, M. (2015). İnşaat Sektöründe Göçmen İşçi İstihdamı Üzerine Alan Çalışması. *DİSKAR*, 4, 54-66.
- Karaca, S., Doğan, U. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu*. Mersin Üniversitesi Yayını.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(3), 997-1016.
- Karataş, M. (2015). Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar ile Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 112-151.

- Karataş, Ö. (2014). Kafkas Göçünün Mağdurları. *Karadeniz Araştırmaları*, 42, 121-130.
- Karpat, K. (2013). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Yayınları.
- Kirişçi, K. (1999). Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 Yılına Toplu Bir Bakış*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, 111-121.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler" Sınarı*. Ankara: Brookings Enstitüsü ve USAK Yayını.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Yayınları.
- Koyuncu, A. (2016). Nimet mi? Külfet mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıları ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar. Ed. A. Esen. *Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, İstanbul: WALD Yayını, 109-133.
- Lordoğlu, K., Aslan M. (2015). Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014. *Göç Dergisi*, 2 (2), 249-267.
- Man, F. (2015). Modernlik ve Yabancılar: Bir 'Günah Keçisi' Kategorisi Olarak Emek Piyasasındaki Suriyeli Göçmenler Örneği. 7. *Sosyal İnsan Hakları Sempozyumu*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Mazlum-Der. (2014). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadının Sığınmacı Raporu*. İstanbul.
- Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. *E-SOSDER*, 14 (52), 100-114.
- ORSAM. (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*. Ankara.
- ORSAM. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara.
- Ortaylı, İ. (2012). *Türkiye'nin Yakın Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özbay, F. ve Yücel, B. (2001). *Türkiye'de Göç Hareketleri, Devlet Politikaları ve Demografik Yapı*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Enstitüsü Merkezi Yayını, Ankara.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişim*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Özer, S. (2015). Kayıp Kuşak. *Güncel Hukuk*, Ekim, 17.
- Özkarlı, F. (2015). Mardin'de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler. *Birey ve Toplum*, 5 (9), 175-191.
- Paksoy, M., Koçarslan, H. ve Kılınç, E. (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği. *Birey ve Toplum*, 5 (9), 143-173.
- Reçber, K., Ayhan, V. (2013). Türkiye İle Suriye Arasındaki Krizin Hatay Bölgesi Üzerindeki Etkileri. *Alternatif Politika*, 5 (3), 324-340.
- Sabit Fikir. (2014). Mültecinin Evi. *Sabit Fikir Dergisi*, Eylül, 20-28.
- Sandıklı, A., Çakmak, C. (2014). *Suriye'nin Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Sanduvac, Z. M. (2013). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu*. İstanbul: Mavi Kalem.
- Şahin, İ., Düzgün, O. (2015). Türkiye'ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri: 1979-2014 Arası. *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2), 167-195.
- Şimşek, G. (2016). Suriyeli Mültecilerin Kahramanmaraşta İşyeri Açma Eğilimleri ve Kahramanmaraş Ekonomisine Etkileri: Bir Alan Çalışması. Ed. M. Paksoy. *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, Ankara: Efil Yayınları, 157-171.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2), 29-63.
- Tütüçüler, A., Karagöz, M. (2008). Matruşka: Göç, İstisna, Eğitim Eksikliği, Negatif Aile Faktörleri ve Çocuk Suçluluğu. *Adli Tıp Dergisi*, 13 (3), 97-105.
- Ulukan, N. C. (2013). Göçmenler İçin Kaçış Yok: Göç Politikaları ve Göçmen Emeği. *Eğitim Bilim Toplum*, 11 (44), 32-47.
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. *ZfWT*, 6 (3), 65-89.
- Yavuz, C. (2015). Suriye'deki İç Savaşın Türkiye Ekonomisine Etkileri. <http://devlet.com.tr/makeleler/y68,02.01.2015>.
- Yazıcı, T. (2016). Yeni Medyanın Nefret Dili: Suriyeli Mültecilerle İlgili Ekşi Sözlük Örneği. *Global Media Journal*, 7(13), 115-136.